

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.33:658.621

Веретянникова М.В.*магістр кафедри економіки підприємства та управління персоналом
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича***Мельник О.І.***кандидат економічних наук,
асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича***Мельник А.Г.***кандидат економічних наук,
асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті висвітлено проблематику щодо формування ефективних напрямів інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних суб'єктів підприємництва. Здійснено аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні на основі статистичних даних за останні п'ятнадцять років. Встановлено, що обсяг фінансування науково-дослідних, дослідно-конструкторських, техніко-технологічних робіт суттєво скорочується. Визначено причини зниження інноваційного інвестування.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інноваційні інвестиції, фінансування, науково-технічні роботи.

Veretjannikova M.V., Melnik O.I., Melnik A.G. INNOVATION INVESTMENT SOFTWARE DEVELOPMENT BUSINESS IN UKRAINE

В статті освещено проблематику по формированию эффективных направлений инвестиционного обеспечения инновационного развития отечественных субъектов предпринимательства. Осуществлен анализ источников финансирования инновационной деятельности в Украине на основе статистических данных за последние пятнадцать лет. Установлено, что объем финансирования научно-исследовательских, опытно-конструкторских, технико-технологических работ существенно сокращается. Определены причины снижения инновационного инвестирования.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, инновационные инвестиции, финансирование, научно-технические работы.

Veretjannikova M.V., Melnik O.I., Melnik A.G. INNOVATIVE INVESTMENT SOFTWARE DEVELOPMENT BUSINESS IN UKRAINE

This article highlights the issues concerning the formation of effective areas of investment support of innovative development of domestic entities. The analysis of the sources of financing of innovative activity in Ukraine based on statistics for the last fifteen years. Established that the funding of research, experimental design, technical and technological work significantly reduced. The reasons reduce innovation investment.

Keywords: innovation, investment, innovation investment, finance, science and technology work.

Постановка проблеми. У сучасних ринкових умовах господарювання діяльність будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності є неможливою без залучення інвестиційних ресурсів та впровадження інновацій. При цьому суб'єкти підприємництва не мають можливостей здійснювати науково-дослідні, дослідно-конструкторські, техніко-технологічні, інноваційні роботи без помірного та необхідного обсягу фінансування.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Наразі в Україні існує гальмування інноваційних впроваджень різними суб'єктами господарювання, що негативно позначається на підвищенні рівня конкурентоспроможності продукції. Основною причиною цього є відсутність достатнього обсягу інвестування. Інвестиції завжди були визначальним фактором економічного розвитку суб'єктів господарювання будь-якої країни, тому питання залучення інвестиційних ресурсів є важливим на будь-якому етапі функціонування суб'єкта господарювання: починаючи із етапу появи ідеї про створення та закінчуючи його банкрутством, реорганізацією чи ліквідацією.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема залучення суб'єктами підприємництва інвестиційних ресурсів розглядалася у дослідженнях таких вітчизняних і закордонних науковців: Н. Герасимчука, В. Гриньової, А. Загороднього, П. Перерва, С. Покропивного, О. Терещенка, М. Чумаченка, А. Яковлева. Проте проблематика є доволі широка та потребує реакції досліджень на постійні зміни турбулентного середовища.

Цілі статті. Визначення особливостей інноваційно-інвестиційного забезпечення підприємницької діяльності в економіці України та окреслення ефективних напрямів розвитку даних процесів.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах необхідною умовою забезпечення стабільного економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності економіки України, поліпшення якісних показників діяльності на мікро- та макrorівнях є створення нових і поновлення наявних виробничих потужностей із використанням передових технологій. Для досягнення цих цілей потрібні значні інвестиції [1, с. 170]. Залучення інвестиційних ресурсів для більшості суб'єктів підприємницької діяльності

в економіці України залишається складним завданням, вирішення якого призводить до економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності продукції, суб'єкта господарювання, національної економіки та країни у цілому.

В економічній літературі можна зустріти такі категорії як «інноваційні інвестиції» та «інвестиції інноваційного типу». На думку Захаріна С. В. інноваційна форма інвестицій – це така форма, при якій вкладені (реалізовані) інвестиції матеріалізуються в інноваційні блага (інноваційні продукти, інноваційні послуги, інноваційні технології тощо). Інноваційні інвестиції вважаємо за доцільне розглядати такі інвестиції, які здійснюються на основі використання нових, нестандартних джерел фінансування інновацій. Інвестиції інноваційного типу розглядаємо як цінності, ресурси що вкладається у розробку та реалізацію інновацій, тобто інвестування в інноваційні проекти [2, с. 61]. На перший погляд ці поняття тотожні, проте, насправді, є зовсім різними.

При вкладенні інвестицій в інноваційні проекти варто наголошувати на існуванні так званої інноваційної форми інвестицій. Більшість підходів зводиться до того, що інвестиції – це вкладення грошових коштів із метою їх приросту в майбутньому в результаті чого очікується отримати економічний, соціальний чи інший ефект. Більшість трактувань поняття «інвестицій» в умовах побудови інноваційної економіки дають підстави стверджувати, що заданих цілей інвестування реально можливо досягти лише шляхом вкладення коштів в інновації. Адже в результаті інноваційної діяльності можна отримати економічний та соціальний ефекти через певний проміжок часу, що і відповідає поняттю «інвестиції», які мають відносно довготривалий характер [3], тому доцільно вважати, що вкладання лише суми коштів в інноваційні проекти з часом приносить видимі результати.

У фазі кризи відбувається скорочення обсягу інвестицій та інновацій; у фазах пожвавлення й підйому – випереджальний ріст із концентрацією на базисних і поліпшувючих інноваціях; у фазі зрілості рівень інвестицій стабілізується, вони, в основному, спрямовані на поліпшувючі інновації, зростає частка псевдоінновацій [4, с. 268]. Якщо перенести ці виділені закономірності на стан сучасної економіки України та співставити його з рівнем інвестицій в інновації, то впливає висновок, що даний автор висуває правдиві твердження стосовно фінансування інноваційних проектів у різних економічних ситуаціях.

Вкладання інвестицій в інновації підприємства можуть виконувати кілька основних функцій:

- забезпечення зростання і якісного удосконалення основного капіталу підприємства;
- здійснення прогресивних структурних зрушень, що стосуються найважливіших економічних пропорцій у діяльності підприємства: відтворювальних, вартісних;
- впровадження або ж розробка новітніх досягнень науково-технічного прогресу і підвищення на цій базі ефективності виробництва [4, с. 268].

За даними Державної служби статистики України розглянемо основні джерела інвестування інноваційної діяльності (табл. 1).

У 2015 році в Україні найбільшу питому вагу інноваційного інвестування становлять власні кошти суб'єктів господарювання. Слід зазначити, що фінансування за рахунок власних коштів перевищує розмір інших джерел фінансування у десятки разів. Навіть іноземне інвестування у період важких і

Таблиця 1
Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні за 2000-2015 роки

Рік	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів		
		Власних	державного бюджету	іноземних інвесторів
2000	1757,1	1399,3	2000	1757,1
2001	1971,4	1654,0	2001	1971,4
2002	3013,8	2141,8	2002	3013,8
2003	3059,8	2148,4	2003	3059,8
2004	4534,6	3501,5	2004	4534,6
2005	5751,6	5045,4	2005	5751,6
2006	6160,0	5211,4	2006	6160,0
2007	10821,0	7969,7	2007	10821,0
2008	11994,2	7264,0	2008	11994,2
2009	7949,9	5169,4	2009	7949,9
2010	8045,5	4775,2	2010	8045,5
2011	14333,9	7585,6	2011	14333,9
2012	11480,6	7335,9	2012	11480,6
2013	9562,6	6973,4	2013	9562,6
2014*	7695,9	6540,3	2014*	7695,9
2015*	13813,7	13427,0	2015*	13813,7

Примітки:

1. Дані наведені без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

2. Дані Державної служби статистики України [5].

нестабільних економічних часів є вищим ніж державне. З цього випливає, що держава не є гарантом інноваційного інвестування вітчизняних суб'єктів господарювання.

Характерними рисами інвестиційних ресурсів інноваційної форми, що негативно впливають на ініціативу інвесторів фінансувати інноваційні проекти є:

- підвищений ризик у зв'язку з невизначеністю щодо отримання певної винагороди за інвестування, адже кошти вкладаються саме в інновації, котрі не завжди приносять прогнозовані результати;
- тривалий період окупності, що обумовлено характером інноваційного процесу, котрий починається від фундаментальних і прикладних розробок і закінчується реалізацією нововведення на відповідному ринку;
- вимагають від підприємства значних капіталовкладень особливо на початкових етапах інноваційного процесу, у той час як на цих етапах свого створення інновації не приносять реальної віддачі [4, с. 268].

В інноваційній підприємницькій діяльності значну роль відіграє обсяг фінансування науково-дослідних робіт. Розглянемо детальніше тенденцію зміни кількості науково-дослідних організацій за останні десять років в Україні (табл. 2).

Із даних таблиці 2.1 видно, що кількість науково-дослідних організацій в Україні за 2005-2015 роки суттєво знизилася. Основною причиною цього є відсутність необхідного та стабільного інвестування в інноваційну діяльність.

Реалізація інвестиційного механізму як процесу управління, можлива лише за умови дотримання таких основних принципів:

- постановка цілей та завдань інвестування, що узгоджуються із стратегією розвитку підприємства та інтересами його власників;
- врахування наявного інвестиційного потенціалу підприємства; комплексність, системність та гнуч-

кість у прийнятті управлінських рішень стратегічного та оперативного спрямування;

- узгодженість стратегічного та поточного планування шляхом застосування єдиних методичних підходів та стандартів;

- застосування контролінгу на всіх етапах інвестиційного процесу;

- диференціація управлінських рішень;

- об'єктивне застосування стимулів та санкцій до учасників інвестиційного процесу [3, с. 157].

Наведені принципи постійно потрібно відслідковувати, уточнювати, деталізувати, коригувати відповідно до змін турбулентного середовища суб'єкта господарювання.

Розглянемо фінансування інноваційної діяльності по розподілі по секторах: підприємницький, державний, сектор вищої освіти, приватний неприбутковий сектор, закордонний (табл. 3).

Особливу увагу слід звернути на закордонний сектор фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні у 2015 році, адже наразі про-

блема іноземного фінансування є актуальною як ніколи. У 2015 році найбільше закордонного фінансування припадає на підприємницький сектор; на другому місці – державний сектор, потім – сектор вищої освіти. Варто відмітити, що найменше підсумкове фінансування у країні припадає на сектор вищої освіти, що є негативною тенденцією для науково-технічної, інноваційної діяльності в економіці України.

У 2015 році п'ята частина загального обсягу витрат була спрямована на виконання фундаментальних досліджень, які на 95% профінансовано за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів. Частка витрат на виконання прикладних досліджень становила 14,4%, які на 61,5% фінансувалися за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів та 22,8% – за рахунок коштів організацій підприємницького сектору. На виконання науково-технічних розробок спрямовано половину загального обсягу витрат, які на 39,2% профінансовані за рахунок власних коштів, 30,3% – іноземними фірмами та 18,5% – організаціями підприємницького сектору.

Таблиця 2

Кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи за регіонами України у 2005-2015 роках

№	Назва області	Роки				Відхилення 2005-2015, (+,-)
		2005	2010	2014	2015	
1.	Вінницька	28	25	17	19	-9
2.	Волинська	16	12	10	10	-6
3.	Дніпропетровська	109	78	57	58	-51
4.	Донецька	81	65	21	20	-61
5.	Житомирська	12	9	10	9	-3
6.	Закарпатська	21	16	11	10	-11
7.	Запорізька	38	33	23	26	-12
8.	Івано-Франківська	21	23	16	18	-3
9.	Київська	36	36	24	26	-10
10.	Кіровоградська	11	15	14	15	+4
11.	Луганська	49	41	17	17	-32
12.	Львівська	87	82	72	68	-19
13.	Миколаївська	41	44	27	25	-16
14.	Одеська	74	59	51	49	-25
15.	Полтавська	32	24	21	20	-12
16.	Рівненська	17	14	13	12	-5
17.	Сумська	29	17	15	15	-14
18.	Тернопільська	16	14	11	11	-5
19.	Харківська	227	198	162	166	-61
20.	Херсонська	28	28	24	16	-12
21.	Хмельницька	6	6	8	8	+2
22.	Черкаська	30	28	24	20	-10
23.	Чернівецька	24	24	21	20	-4
24.	Чернігівська	22	22	16	15	-7

Джерело: За даними Державної служби статистики України [5].

Таблиця 3

Фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні у 2015 році

Фінансування робіт по секторах	Виконання робіт по секторах					
	Підприємницький	Державний	Сектор вищої освіти	Приватний	Разом по країні	Закордонний
Підприємницький	4714404,5	294822,2	198949,7	-	5118176,4	-
Державний	788628,0	3582986,8	408426,9	-	4780041,7	-
Вищої освіти	289,4	862,0	71917,0	-	73068,4	-
Приватний	455,3	3600,5	25638,4	-	29694,2	-
Разом по країні	5503777,2	3882271,5	614932,0	-	10000980,7	-
Закордонний	2069816,9	113770,4	38589,6	-	2222176,9	-
Разом	7573594,1	3996041,9	653521,6	-	12223157,6	-

Джерело: За даними Державної служби статистики України [5].

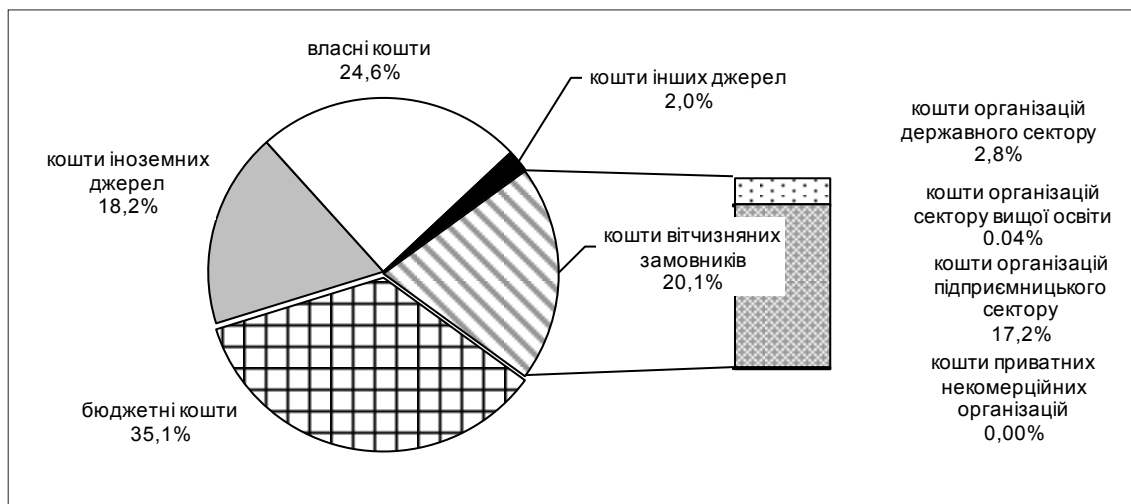

Рис. 1. Розподіл загального обсягу фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні за джерелами у 2015 році, %

Джерело: [6].

Частка витрат на виконання науково-технічних послуг становила 14,4% загального обсягу витрат (рис. 1). Більше половини загального обсягу витрат спрямовано на дослідження і розробки зі створення нових або вдосконалення існуючих видів виробів, технологій та матеріалів, 12,5% яких – на замовлення промислових підприємств [6].

Вирішення проблеми низького рівня фінансової безпеки вимагає значних зусиль держави та суб'єктів господарювання. Насамперед варто створити сприятливий економічний клімат для ведення підприємницької діяльності. Нормальне функціонування сільськогосподарських підприємств неможливе без залучення кредитних ресурсів як короткострокових, так і довгострокових на прийнятних умовах. Важливим чинником є використання різних форм забезпечення повернення позикових коштів. У свою чергу, керівники підприємств повинні систематично контролювати рівень економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, зокрема її фінансової складової, для своєчасного виявлення загроз та здійснення відповідних заходів по їх усуненню з найменшими втратами [7, с. 33].

Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку суб'єктів господарювання проявляється в реалізації проектів із модернізації, реконструкції та технічного переоснащення основних засобів. Інноваційний розвиток має супроводжуватись системним

комплексом дій суб'єкта підприємництва щодо створення сприятливих умов визначення направленості вектору розвитку в умовах турбулентності. Саме ця підвищена схильність до ризику зводить нанівець ініціативу інвесторів вкладати кошти в інновації, що саме зараз все частіше спостерігається.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Мельник О. І. Вплив інвестиційно-інноваційних процесів на конкурентоспроможність економіки країни : Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. Мельник О. І. – К. 2012. – С. 170–173.
2. Захарін С. В. Інвестиції в інновації: теорія, парадигма, методологія досліджень : навч. посіб. Захарін С. В. – К.: 2010. – С. 60–64.
3. Манаєнко І. М. Інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємств електроенергетики: монографія : навч. посіб. І. М. Манаєнко. – К.: 2016. – 157 с.
4. Череп А. В. Інноваційне наповнення інвестицій Вісник Запорізького національного університету. А. В. Череп – 2010. – С. 267–270.
5. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. Кісленко О.В. Наукова та науково-технічна діяльність у 2015 році науковий вісник. Кісленко О.В. 113/0/05.3 27.04.2016.
7. Мельник О. І. Фінансова безпека сільськогосподарських товаровиробників у контексті їх конкурентоспроможності Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки О. І. Мельник Вип. 8, ч. 3. 2014. – С. 30–34.